

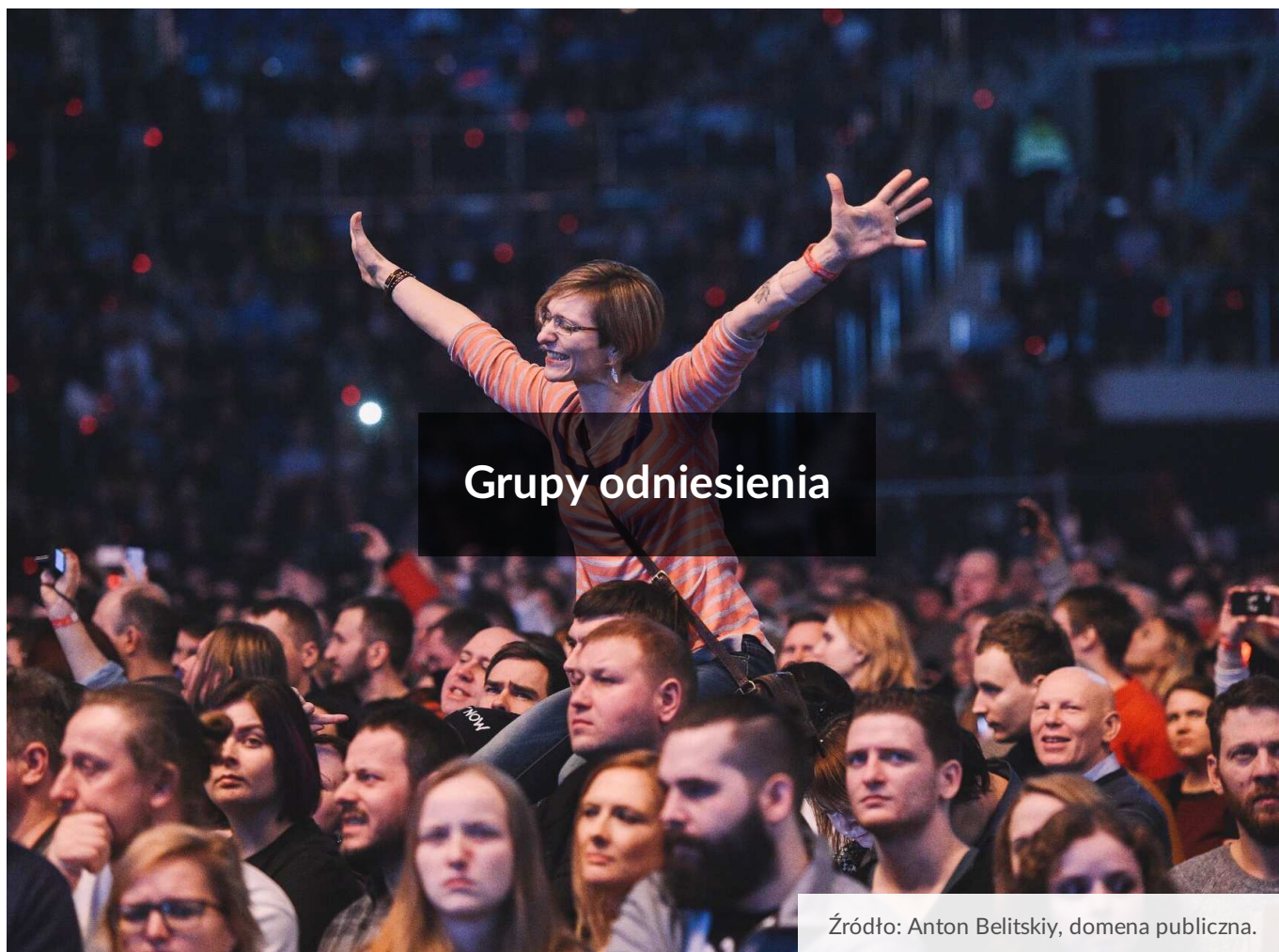

Grupy odniesienia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia*, Warszawa 2003, s. 218.
- Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 200.
- Źródło: oprac. własne.

Być jak John Malkovich. Być może ten tytuł niewiele ci mówi, ale to dobry film. Pokazuje, jak złożona jest nasza sytuacja wynikająca z przynależności do zbiorowości społecznych. Jesteśmy członkami różnych grup i w nich odgrywamy różne role. I niekoniecznie są to role, jakie chcielibyśmy odgrywać, ponieważ grupy, do których należymy, nie zawsze są tymi, do których aspirujemy. Ponadto porównując się z innymi, dostrzegamy często sprzeczność: z jednej strony chcemy się wyróżniać, a z drugiej pragniemy wtopić się w tło, jakie wyznaczają inni członkowie grupy.

Twoje cele

- Zdefiniujesz pojęcie grupy odniesienia i rozpoznasz rodzaje takich grup.
- Wyjaśnisz zależność, jaka istnieje między zjawiskiem „odnoszenia”, a sposobem odgrywania roli społecznej w grupie.
- Przeanalizujesz znaczenie zasad wzajemności, zaufania i pomocy w utrzymywaniu integralności grupy.

Przeczytaj

Grupy odniesienia

Należymy do wielu grup społecznych. Tym między innymi wyraża się społeczna natura człowieka. Nasza przynależność do niektórych grup zostaje nam narzucona, uczestnictwo w innych wybieramy świadomie. Funkcjonowanie w jednych grupach nas cieszy, w innych martwi. Odgrywanie roli to zarówno działanie na bieżąco uzgadnianie z normami i wartościami wyznaczającymi daną rolę, jak i ocena tego procesu. Tej ostatniej dokonujemy sami, patrząc na siebie w odgrywanej roli, ale dokonują jej też inni członkowie grupy. Tak się dzieje w rodzinie, klasie, zespole projektowym, organizacji społecznej, do której należymy, i społeczeństwie. Do każdej z tych grup możemy **należeć**. Do każdej z nich możemy się jednocześnie **odnosić** (bez względu na to, czy do niej należymy, czy też nie). Nie znaczy to jednak, że terminy „grupa społeczna” i „grupa odniesienia” są tożsame.

Czym jest grupa odniesienia?

To zbiorowość, do której jednostka się **odwołuje**, dokonując oceny własnej pozycji. Grupy odniesienia są także **źródłem** postaw i norm akceptowanych, które jednostka wykorzystuje w swoim działaniu, lub postaw i norm, od których chce się ona zdystansować.

Dwa wymiary zjawiska odniesienia

Wymiar porównawczy: porównywać można zarówno same grupy, jak i jednostki z grupami (na tle grupy)

Uczestnictwo w grupach najczęściej wynika z ich atrakcyjności pod jakimś względem dla podmiotu. Im bardziej atrakcyjna grupa, tym silniej podmiot czuje się z nią związany. Jest lojalny w stosunku do członków grupy, stara się spełniać oczekiwania grupy, czyli wypełniać rolę społeczną członka grupy – najlepiej jak potrafi. Zdarza się jednak, że wejście do grupy jest wynikiem splotu różnorodnych okoliczności, które zawężają pole wyboru lub wręcz przymuszają do podjęcia w niej aktywności. Jednostka subiektywnie nie czuje się związana z taką grupą i nie identyfikuje się z jej członkami. O ile to możliwe, tak manewruje, by wypełniać oczekiwania związane z rolą członka grupy w minimalny sposób, warunkujący pozostanie w niej. Dotyczy to również grup, do których jednostka wchodzi przez urodzenie, przypisanie (rodzina, kasta). Jeśli jednostka nie identyfikuje się z grupą i jej członkami, do porównań swego sytuowania w środowisku społecznym i we własnej grupie służyć jej grupy, których nie jest członkiem. Grupy takie – niezależnie od tego, czy jest to grupa własna, czy inna grupa – nazywamy **grupami porównawczego odniesienia**. Przedmiotem porównań mogą być zarówno obiekty i ich cechy, jak i normy oraz wartości.

Możliwe konsekwencje dla jednostki, która porównuje siebie do grupy własnej lub innej.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wymiar normatywny: wynik porównania może być pozytywny lub negatywny

Grupy dostarczają podmiotowi wartości, norm i wzorów zachowań, które są dla niego ważne, pożądane, którymi chce się kierować w życiu i które chce na co dzień podtrzymywać. Najczęściej jest to grupa własna. Może być też i tak, że podmiot negatywnie odnosi się do reguł i wartości grupy własnej, a ceni wartości i normy grupy, której nie jest członkiem. To wartości i normy są najczęściej przedmiotem waloryzacji (dobry–zły, cenny–bezwartościowy itp.). Stąd definicja: **grupy, do których wartości i norm odnosi się podmiot, nazywamy grupami pozytywnego lub negatywnego odniesienia**. Jednak akceptowane lub odrzucane mogą być również same obiekty i ich cechy, choć zawsze ze względu na jakieś normy i wartości.

Możliwe konsekwencje przy porównywaniu grupy swojej i „cudzej”.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Grupa odniesienia a grupa społeczna

((Barbara Szacka

Wprowadzenie do socjologii

W literaturze dotyczącej grup odniesienia termin „grupa” używany jest w sposób mało rygorystyczny. Stosowany jest nie tylko wobec zbiorowości spełniających kryteria bycia grupą, ale także wobec zbiorowości, które tych kryteriów nie spełniają, a nawet wobec kategorii ludzi o pewnych wspólnych cechach czy cesze, na przykład kategorii zawodowych. Dla lekarza taką kategorią odniesienia mogą być lekarze, a dla adwokata adwokaci, chociaż tak jednych, jak drugich trudno uznać za grupę w ścisłym, socjologicznym znaczeniu tego terminu.

Źródło: Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 200.

Najszerszym **układem odniesienia** jest zatem system wartości, norm, wzorów zachowań w konkretnym społeczeństwie. Niekiedy system wartości dominujący w społeczeństwie nie jest w pełni aprobowany przez jego członków. Dotyczy to grup mniejszościowych, np. mniejszości etnicznych, sekt religijnych lub grup przestępczych. Rzecz jasna, nie wymyślają

one wartości i norm. Najczęściej posługują się inną hierarchią wartości, przydają normom inny zakres obowiązywania. Na przykład dla gangu złodziei norma „nie kradnij” może być zawężona do własnej grupy, co przekłada się na zakaz kradzieży własności członków grupy.

Grupy odniesienia a proces socjalizacji

Źródło: domena publiczna.

Grupy odniesienia odgrywają istotną rolę socjalizacyjną: organizują przekonania, postawy i zachowania podmiotów zarówno w sferze prywatnej, jak i publicznej. Dotyczy to grup, w których już funkcjonujemy, oraz tych, do których aspirujemy. Ten drugi typ grup bardzo wyraźnie pokazuje, jak nawiązuje się relacja między jednostką aspirującą do grupy a wzorcami, które na tę jednostkę oddziałują w trakcie socjalizacji wyprzedzającej.

((Piotr Sztompka

Socjologia

Jej przedmiotem stają się najpierw najłatwiejsze do naśladowania atrybuty zewnętrzne, widoczne symbole przynależności. Mały chłopiec naśladuje styl bycia, słownictwo, sposób ubierania się starszych kolegów z gangu podwórkowego, nuworysz buduje pałac, kupuje karetę i wynajmuje lokal, chcąc upodobnić się do rodowej arystokracji. Zabiegi takie często przybierają postać przejaskrawioną, humorystyczną, co wyraża potoczne powiedzenie: *są bardziej papiescy niż sam papież*. Dopiero w ślad za taką ornamentacją zewnętrzną socjalizacja wyprzedzająca niesie swoiste wartości, reguły, przekonania, sposoby myślenia grupy, do której chce się należeć. Najtrudniej nauczyć się pewnych bardzo subtelnych odruchów czy nawyków, wyrafinowanego słownictwa, niuansów wymowy, dyskretnej elegancji. Jak powiadamy potocznie, bogatemu biznesmenowi często *wychodzi słoma z butów*. Opanowanie, z góry niejako, wszystkich sekretów życia grupowego może stać się legitymacją rzeczywistego akcesu do grupy, ale czasami grupa odrzuca takie starania, traktując je jako pozorowane, sztuczne czy nachalne.

Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia*, Warszawa 2003, s. 218.

W procesie socjalizacji kształtuje się społeczna osobowość człowieka. To twór niezwykle złożony, który jednostkę charakteryzuje „całościowo”. Niekoniecznie jednak trzeba zjeść z kimś beczkę soli, aby poznać charakterystyczne rysy jego osobowości. Świadczą o nich jego postawy ujawniane w konkretnych sytuacjach. Socjologom pozwalają one badać głębsze struktury, jakimi są właśnie grupy odniesienia. Theodore Mead Newcomb w badaniach nad postawami dotyczącymi spraw społecznych stwierdził, że przyjmowanie określonych postaw jest funkcją związania się człowieka z jakąś grupą lub grupami w sensie pozytywnym bądź negatywnym.

Jeśli system wartości i norm badanych jest zbieżny (lub identyczny) z systemem wartości i norm dominujących w grupie, wtedy grupa własna jest dla członków grupą normatywnego pozytywnego odniesienia. Natomiast jeśli system wartości i norm jest co najmniej niezbieżny z dominującym w grupie systemem wartości i norm, wtedy grupa własna jest grupą negatywnego odniesienia, a jednostki czują się pozytywnie związane z innymi grupami.

W tej drugiej sytuacji może dojść do dysfunkcji w grupie.

Słownik

konformizm

(z łac. *conformo* – nadaję kształt); w pierwszym znaczeniu to zmiana zachowania pod naciskiem faktycznym lub wyobrażonym innych osób, w drugim – podporządkowanie zasadom, regułom obowiązującym w zbiorowościach lub w całym społeczeństwie

nonkonformizm

krytyczna postawa wobec zasad, reguł obowiązujących w zbiorowościach lub w społeczeństwie i idące za nią zachowanie odmienne od powszechnie przyjętego; za tą postawą stoi odmienny system wartości uznawanych i podtrzymywanych przez podmiot

socjalizacja pierwotna

(inaczej: podstawowa); faza procesu socjalizacji, w której dziecko nabywa podstawowych kompetencji kulturowych, umiejętności komunikacyjnych, wiedzy, przyswaja normy, wartości i wzory działania oraz uczy się roli dziecka i rozpoznaje role tzw. znaczących innych (rodziców, dziadków i innych osób z najbliższego kręgu rodzinnego)

socjalizacja wtórna

faza procesu socjalizacji, w której dziecko jest wprowadzane w różne wymiary życia społecznego, nabywa wiedzy niezbędnej do odgrywania różnorodnych ról społecznych;

przyjmuje się, że socjalizacja wtórna rozpoczyna się, kiedy dziecko uzyskuje zdolność uogólniania właściwości członków grup i reguł działania (tzw. uogólniony inny)

status członka grupy

pozycja w hierarchicznej strukturze grupy i związany z nią prestiż społeczny

układ odniesienia

(inaczej: ramy odniesienia); osoby, zbiorowości społeczne oraz społeczeństwo, z którymi podmiot się porównuje lub system wartości, normy, wzory zachowań respektowane i podtrzymywane przez te obiekty, do których się odnosi

Mapa myśli

Polecenie 1

Stwórz własną mapę myśli, za pomocą której uporządkujesz swoją wiedzę na temat grup odniesienia. Uwzględnij zarówno wszelkie znane ci rodzaje odniesień, jak i przykładowe postawy lub zachowania, które mogą być ich wynikiem (bez względu na to, czy dotyczą grupy własnej, czy innej grupy).

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wybierz jedną ze swoich grup odniesienia i opisz ją.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Poniżej zamieszczono listę warunków niezbędnych do zaistnienia grupy społecznej. Wskaż wśród nich ten, który jest niezbędny również do powstania grupy odniesienia.

☐ normy i wartości

☐ symbole odrębności

☐ co najmniej trzy osoby

☐ żaden z wymienionych

☐ istnienie więzi grupowej

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Zachowania konformistyczne pojawiają się dopiero na etapie socjalizacji wtórnej.	☐	☐
Grupą odniesienia może być tylko taka grupa, do której jednostka chce być przyjęta.	☐	☐
Rolnicy, jako kategoria niebędąca grupą społeczną, mogą być dla kogoś grupą odniesienia.	☐	☐
Grupy odniesienia pełnią funkcję socjalizacyjną zarówno na etapie socjalizacji pierwotnej, jak i socjalizacji wtórnej.	☐	☐
To, że jednostka należy do grup odniesienia, wskazuje na jej społeczną istotę.	☐	☐
Jeśli ktoś ceni wartości i normy grupy zawodowej, do której należy, to zawsze ceni także wartości i normy obowiązujące w innych grupach zawodowych.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj wymienione zdania do dwóch typów odniesień.

odniesienia porównawcze

Moi rodzice źle nas karmią, serwując mnie i siostrze fast foody na śniadanie, obiad i kolację; chyba zaczniemy się stołować w najbliższym pubie.

odniesienia normatywne

To, co robi zarząd naszej firmy, woła o pomstę do nieba.

Moi koledzy w klasie robią te zadania zupełnie inaczej niż ja.

Mam do mamy zupełnie inny stosunek niż moja siostra.

Reformy służby zdrowia nie powinno się realizować tak, jak od lat robi się to w naszym kraju.

Ćwiczenie 4

W poniższym tekście wstaw brakujące słowa.

„Żołnierze biali czuli się w stratyfikacji społecznej [] w swoim położeniu czy statusie zwykłych żołnierzy, gdyż [] ze swoją sytuacją w cywilu (gdzie pełnili różne odpowiedzialne stanowiska, mieli dobrą pracę) lub z cywilami w kraju, ze swoimi kolegami, znajomymi, którzy byli wolni od wszelkich zagrożeń, niebezpieczeństw i trudów żołnierskich. Natomiast żołnierze czarni czuli się względnie [], gdyż porównywali swoje [] z [] o wiele gorszymi, zajmowanymi dawniej w kraju, czy też z pozycjami ludności murzyńskiej w gettach wielkich miast”.

Źródło: Jan Turowski, *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin 2000, s. 120.

szczęśliwi

pozycje

szanse

upośledzeni

pełnowartościowi

nie godzili się

szansami

pozycjami

porównywali się

zadowoleni

pomniejszeni

uprzywilejowani

Ćwiczenie 5

Przyjrzyj się fotografii i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

Scharakteryzuj grupę odniesienia, którą dla przeciętnego tokijczyka urodzonego pod koniec XX wieku jest grupa przedstawiona na zdjęciu.

Zapoznaj się z poniższym opisem i wykresami, a następnie wykonaj polecenie.

Do nauk społecznych pojęcie grup odniesienia wprowadził w 1942 roku Herbert H. Hyman w analizie wyników badań związanych z identyfikacją przez uczestników badań swojego miejsca w hierarchii statusów. Badani najczęściej wyżej oceniali swe miejsce w hierarchii prestiżu, niżej zaś w hierarchii pozycji ekonomicznej. Różnice te wynikały z częściowego porównania własnych cech z właściwościami różnych zbiorowości społecznych. W przypadku pozycji ekonomicznej była to skala dochodów kategorii zawodowej, do której należeli, w przypadku prestiżu byli to znajomi, przyjaciele badanych. Różne obiekty dostarczały im zatem miar do oznaczania swej pozycji w wyróżnionych wymiarach statusu.

Były to grupy odniesienia porównawczego, z którymi podmioty porównują swój poziom życia, prestiż, osiągnięcia i tym podobne ważne dla nich wymiary swego usytuowania. Pytanie, które zadano pracującym studentom Uniwersytetu Wrocławskiego, mające potwierdzić tezę Hymana, brzmiało: „Jak oceniasz siebie w stosunku do innych ludzi w poszczególnych wymiarach: zarobki, kompetencje, szczęście w życiu, poważanie w grupie przyjaciół i znajomych, stanowisko służbowe?”. Badani mogli udzielić jednej z trzech odpowiedzi: 1) wyżej niż inni, 2) tak samo jak inni, 3) niżej niż inni.

Poniżej znajdują się wykresy prezentujące kilka możliwych rozkładów odpowiedzi na to pytanie w badanej grupie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wskaż wykres lub wykresy, które potwierdzają wyniki analiz Herberta Hymana.

☐ B

☐ C

☐ A, B, C

☐

☐ A, C

☐ A

☐ A, B

☐ żaden z nich

☐ B, C

Ćwiczenie 7

Rozstrzygnij, czy z badań Newcomba wynika, że ludzkie postawy są powiązane z rodzajem relacji, jaka istnieje między człowiekiem jako członkiem grupy społecznej a jego sposobem odnoszenia się do tej grupy. Uzasadnij odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z poniższym dialogiem i wykonaj ćwiczenie.

Wychowawczyni: Antonino! Jak ty wyglądasz? I to ty?! Najlepsza uczennica w klasie?!

Antosia: Phi!

Wychowawczyni: Czy nikt ci nie mówił, że dzisiaj mamy święto szkoły?

Antosia: Eee...

Wychowawczyni: Spójrz na swoje koleżanki. Czy któraś z nich ma na sobie podarte spodnie? Czy któraś przyszła na bosaka jak ty?

Antosia: Też by chciały, ale się boją.

Wychowawczyni: Nooo, to ja ci gratuluję odwagi, bo kiedy dyrektor to zobaczy...

Antosia: Ja się też boję.

Wychowawczyni: Tak?!

Antosia: Nie chcę mieć z nimi nic wspólnego. W ogóle się nie uczą, ściągają od siebie nawzajem, a mnie wyśmiewają i mi dokuczają, a jak przychodzi co do czego, jadą na wazelinie, udając święte.

Wychowawczyni: OK, ale szkoła... Przecież to jej święto. Przypominam ci, że to szkoła cię wysłała na olimpiadę do Madrytu.

Antosia: No i co z tego? Szkoła jest taka sama. Wszyscy tutaj tolerują bylejakość. A polskiego to i tak sama się muszę nauczyć. Polonistka, jaka jest, sama pani wie, a każdy widzi.

Źródło: oprac. własne.

Wskaż, z jakim typem odniesienia porównawczego mamy do czynienia w przedstawionej sytuacji oraz jak nazywa się postawa przyjęta przez Antosię w wyniku tego porównania.

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Grupy odniesienia

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

3) charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- definiuje pojęcie grupy odniesienia i rozpoznaje rodzaje takich grup;
- wyjaśnia zależność, jaka istnieje między zjawiskiem „odnoszenia” a sposobem odgrywania roli społecznej w grupie;
- analizuje znaczenie zasady wzajemności, zaufania i pomocy w utrzymywaniu integralności grupy.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- pogadanka;
- elementy dramy;

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- mapa myśli.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przed zajęciami uczniowie zapoznają się z e-materiałem, tak aby w czasie lekcji uczestniczyć aktywnie w dyskusji.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
3. Nauczyciel przedstawia krótkie wprowadzenie do lekcji, zwracając uwagę na grupy społeczne, do których przynależymy, i to, jakie pełniimy w nich funkcje – odgrywamy role, oraz na grupy odniesienia. Wspólnie z uczniami wskazuje różnice między nimi.

Faza realizacji

1. Podział klasy na dwie grupy. Każda z nich ma za zadanie przygotowanie scenek dramatycznych dotyczących przynależności do grup w wymiarze społecznym i odniesienia. Muszą wskazać kilka grup, do których jednostka przynależy i w których działa, pełniąc różne funkcje. Mają również wskazać, w których grupach jednostka czuje się dobrze lub nie.
2. Uczniowie po wyznaczonym czasie przedstawiają przygotowane scenki.
3. Po prezentacji prowadzący zachęca uczniów do dyskusji:
 - Co miało wpływ na to, że dana osoba w wybranej grupie czuła się dobrze?
 - Dlaczego przynależność do innej grupy wpływała na nią negatywnie?

Uczniowie wskazują zarówno cechy charakteru i osobowości danej osoby, jak i strukturę grupy, do której należy, oraz to, w jaki sposób jest ona w niej postrzegana.

4. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne 1–3, a następnie wspólnie omawiają wybrane odpowiedzi.

5. Praca z multimedium. Uczniowie dobierają się w pary i tworzą mapę myśli zgodnie z poleceniem. Następnie osoby chętne przedstawiają swoje propozycje odniesienia do grup społecznych. W ten sposób porządkują swoją wiedzę.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel jako podsumowanie lekcji prosi, aby każdy samodzielnie zastanowił się i odpowiedział na pytanie zawarte w ćwiczeniu 7. Wybrane osoby przedstawiają swoje odpowiedzi i uzasadniają je. Pozostali uczniowie przysłuchują się i włączają do rozmowy, przedstawiając swój punkt widzenia.

2. Uczniowie dokonują samooceny pracy na lekcji i w grupie.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia interaktywne.

Materiały pomocnicze:

Barbara Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.

Piotr Sztompka, *Socjologia*, Warszawa 2003.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą przedstawić mapę mentalną dotyczącą ich przynależności do grup i odniesień z nimi związanymi.